

AGATA ŚWIERZOWSKA*

(Uniwersytet Jagielloński)

**Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej
„Joga w kontekstach kulturowych”,
Katowice 23–25 września 2014 roku**

Joga jest obecna w Polsce już od ponad stu lat – za jej początek przyjmijmy, choć to data najzupełniej umowna, publikację z 1909 roku pierwszego polskiego podręcznika jogi pod tytułem *Rozwój potęgi woli przez psychofizyczne ćwiczenia według dawnych aryjskich tradycji oraz własnych swoich doświadczeń podaje do użytku rodaków Wincenty Lutosławski*. Praca ta jest ważna i może być traktowana jako swoista cezura nie tylko dlatego, że jako pierwsza zapoznaje polskiego czytelnika z jogą i proponuje konkretne praktyki, ale także, a może przede wszystkim dlatego, że jest to joga zaadaptowana do polskich realiów kulturowych, społecznych, a także politycznych ówczesnych czasów. Choć od czasów jogi Lutosławskiego minął już ponad wiek, a joga w Polsce zadomowiła się na dobre (o czym może świadczyć choćby różnorodność nauczanych metod praktyki, liczba szkół, centrów i ośrodków jogi, popularność w klubach fitness, obecność w instytucjach społeczno-kulturalnych), to jednak systematyczne badania naukowe nad jogą nasze rodzime środowisko naukowe dopiero rozpoczyna. Nie oznacza to oczywiście, że temat ten był w polskim świecie nauki całkowicie nieobecny, mamy przecież znane i uznane osoby, które taką refleksję podejmowały, i to na różnych płaszczyznach. Wspomnijmy tu dla przykładu Leona Cyborana, Tadeusza Paska, Wiesława Romanowskiego czy Gerarda Głuchowskiego. Niemniej jednak te i podobne studia stanowiły raczej pewien ewenement, wyjątek i nie wpisywały się w szerszy program badawczy. Sytuacja ta za-

---

* Wydział Filozoficzny, Katedra Porównawczych Studiów Cywilizacji
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska
e-mail: agata.swierzowska@uj.edu.pl

czyna jednak powoli ulegać zmianie, a joga jako przedmiot badań pojawia się coraz częściej w różnych ośrodkach akademickich w Polsce. Co więcej, podejmowane badania stają się coraz bardziej różnorodne i dotyczą różnych aspektów jogi, zarówno jej tradycyjnych, jak i nowoczesnych form. Historia idei, filozofia, piśmiennictwo, adaptacje, dzieje i struktura jogi w Polsce, psychofizjologia, walory terapeutyczne, propedeutyka, to tylko przykładowe obszary, w których prowadzone są badania, przynoszące coraz więcej nowych, interesujących publikacji.

To rosnące zainteresowanie środowiska akademickiego jogą w sposób naturalny musiało przynieść jeszcze jeden skutek – konferencję dedykowaną tylko temu zagadnieniu. „Joga w kontekstach kulturowych” to jedna z pierwszych, o ile nie pierwsza ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona wyłącznie jodze. Trud organizacyjny przedsięwzięcia podjęła Katedra Zarządzania Kulturą Fizyczną i Turystyką Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Zakład Teorii i Historii Kultury Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Centrum Informacji Naukowej oraz Biblioteka Akademicka Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Głównym celem konferencji, jak deklarowali organizatorzy, było „pokazanie różnych aspektów jogi przede wszystkim jako zjawiska modelowanego konkretnymi warunkami kulturowymi”. Tłem, swego rodzaju metodologicznym wprowadzeniem do dalszych rozważań, było wystąpienie prof. Ewy Kosowskiej (UŚ) pod tytułem *O kontekście kulturowym (wprowadzenie)*, podczas którego prelegentka pokazała nie tylko to, jak kontekst ów może być i bywa rozumiany, ale przede wszystkim jak ważna jest świadomość jego istnienia w badaniach nad zjawiskami tak złożonymi jak joga. Szeroko zakreślone przez organizatorów ramy rozważań umożliwiły uczestnikom konferencji spojrzenie na jogę z rozmaitych perspektyw i podjęcie różnorodnych tematów. Pojawiły się więc liczne refleksje dotyczące historii jogi w Polsce, a także jej kulturowych uwarunkowań – to tematy ważne, nad którymi badania dopiero się zaczynają. Dr hab. Anna Gomółka (UŚ) w referacie *Katolicyzm, joga i wychowanie patriotyczne. O edukacyjnym projekcie Wincentego Lutosławskiego* scharakteryzowała postać i działania społeczne twórcy pierwszej polskiej adaptacji jogi oraz pokazała jej miejsce w opracowanym przezeń programie. Mgr Kamila Gęsikowska (UŚ) zapoznała słuchaczy z mało znaną postacią polskiego międzywojennego świata jogi, Eugeniuszem Polończykiem, oraz pokazała główne punkty jego interpretacji jogi (*Poszukiwanie punktu równowagi. Radża joga w ujęciu Edwarda Polończyka*). Dr Agata Świerzowska (UJ) wspomniała o Rudolffie Steinerze i jego wizji jogi, która wpłynęła na myśl polskiego środowiska ezoterycznego okresu międzywojennego i nadała

rodzaje wyrastającej z tych kręgów specyficzny charakter (*Joga jako „atawistyczne wracanie do raju”*. Rudolf Steiner o jodze). Mgr Grażyna Wilk (UŚ) dokonała zaś niezwykle interesującego „rekoncesansu lingwistyczno-kulturowego”, mającego na celu pokazanie „historii słów związanych z obecnością tematu «joga» w świadomości Polaków”. Badaczka zaprezentowała bogaty materiał pochodzący z polskich słowników i encyklopedii, zaczynając od przedstawienia (budzących powszechne rozbawienie) obszernych cytatów z *Nowych Aten* – pierwszej polskiej „encyklopedii” autorstwa uczonego Benedykta Chmielowskiego (1746–1746). Książka Chmielowski pisał na przykład: „Poważniejsi między Brachmanami zowią się *Joghi*, którzy prowadzą żywot pustelniczy w jaskiniach na wielkich utrudzeniach, potem dostępują tytułu Abdutów, a z nim licencji na wszelką sprośność”¹. Prof. Lesław Kulmatycki (AWF, Wrocław) dotknął zaś kwestii współczesnych – zastanawiał się, dlaczego joga budzi tak wielkie i negatywne emocje w polskich środowiskach katolickich (*Dlaczego joga nie jest akceptowana przez Kościół katolicki w Polsce? Próba analizy w ujęciu religioznawczym*). Interesujące były także wystąpienia bardziej ogólne, pokazujące, w jaki sposób joga znajduje dla siebie miejsce w nowoczesnej rzeczywistości kulturowej. Problemy te podjęły: mgr Natalia Stala (UMCS): *Joga klasyczna a joga współczesna – czy coś je łączy?*; dr Anna Mazur (Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie): *W kręgu socjologii jogi. Proces konstruowania pojęcia jogi przez studentów Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania*; dr Ewa Baniecka (Ateneum – Szkoła Wyższa w Gdańsku): *Kobieca cielesność w kulturze współczesnej w kontekście powiązań między jogą a feminizmem*. Nie zabrakło również prelekcji koncentrujących się na bardziej praktycznym wymiarze jogi – jej wpływie na życie współczesnego człowieka: dr Mirosław Harciarek (Politechnika Częstochowska): *Kontrola równowagi ciała jako podstawowa norma (i zasada) praktykowania asan*; dr Agnieszka Ulfik, prof. Janusz Szopa (AWF Katowice): *Poprawa jakości życia współczesnego człowieka poprzez praktykę jogi*; mgr Czesław Polakowski, prof. Janusz Szopa (AWF Katowice): *Wpływ zintegrowanego programu ćwiczeń hatha jogi na poziom dystresu u osób osadzonych w Zakładzie Karnym w Krakowie*. Interesująca była także próba poparzenia na aksjologię jogi w perspektywie porównawczej; w tym wystąpieniu, jedynym o charakterze komparatystycznym, autorzy – prof. Janusz Szopa i mgr Sylwia Renata Olczyk – pokazali ideały wychowawcze starożytnych Greków i Hindusów.

---

¹ B. Chmielowski, *Nowe Ateny albo akademia wszelkiej sciencyi pełna*, Kraków 1968, s. 447.

Konferencja, poza częścią referatową, miała również część praktyczną, warsztatową, w czasie której prof. Janusz Szopa zapoznawał uczestników z praktykami jogi (asanami), które są wykorzystywane w profilaktyce prozdrowotnej. Konferencji towarzyszyła także wystawa publikacji dotyczących jogi.

Konferencja spotkała się ze sporym zainteresowaniem nie tylko osób reprezentujących środowiska naukowe, akademickie. Wśród słuchaczy byli także nauczyciele jogi, osoby praktykujące, a także przedstawiciele świata mediów, koncentrujący się w swej pracy dziennikarskiej właśnie na jodze.